

УДК 72.01

В.В.Товбич

РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ АРХІТЕКТУРНОЮ ГАЛУЗЗЮ НА ОСНОВІ УГОДИ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛКИ АРХІТЕКТОРІВ ПО РЕКОМЕНДОВАНИМ СТАНДАРТАМ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ В АРХІТЕКТУРНІЙ ПРАКТИЦІ

Якщо сприймати систему архітектурної діяльності (АД) як пропонує [1] по чотирьом центральним ідеям системної філософії, які використовують при формулюванні узгодженої концепції системи: Упорядкована цілісність; Самостабілізація; Самоорганізація та Ієрархія. То виникають закономірні сумніви: або щодо того, що АД — це система, або що існуючі дослідження з теорії систем не є панацеєю від різних проблем.

Теорія систем до цих пір критикується за відсутність життєдіяльної методології. Не дивлячись на критику та недоліки, теорія систем представляє концептуальну основу для побудови нової методології, яка дозволить описувати систему та її проблеми в термінах взаємозв'язаної ієрархії. Ця методологія також пропонує засоби для визначення пріоритетів та розрахунку інтенсивності взаємодії компонентів, які описують структуру системи ієрархії. Тут враховується людський фактор в складних соціальних і організаційних системах і узгоджується протиріччя людей на яких впливає дія системи [1]. Критика існуючої в Україні «системи» розробки, затвердження та узгодження проектної документації та її «системи» архітектурної діяльності в цілому неодноразово лунала з екранів телевізорів, шпальт газет і журналів та фахових видань з архітектури і управління. Певний доробок в цьому процесі є і у автора [2,4].

Ця так звана «система» залишилась нам у спадок від «адміністративних» радянських часів. Максимально можливий контроль з боку держави, розпорошення відповідальності за «свій внесок» в загальний результат, незчисленна кількість узгоджувальних та затверджуючих організацій, які виконують функцію скоріш засобу боротьби з безробіттям, ніж дійсно «фільтру» для неякісної проектної документації та не професійних виконавців. Це неповний перелік негативу від «спадку». Роки незалежності додали до цього списку ще більший перелік організацій, які знайшли змогу долучитися до цього процесу. І можуть, на наш погляд, найголовніший, системо утворюючий фактор — це всеохоплююча і безмежна корупція на всіх рівнях і всіх ланках ланцюга.

Звичайно в такому середовищі не може бути будь-яка мова про життєдіяльну методологію.

Суттєво, що спроби певним чином модернізувати «систему» проводились. Як законодавчо: «Закон про архітектурну діяльність», та інш., так і на рівні архітектурної громадськості. Все зупинялось на рівні тих же нереалізованих законодавчих ініціатив.

Найбільш значним, на наш погляд, був крок в цьому напрямку, коли Спілка Архітекторів України приєдналась до документу Міжнародного Союзу Архітекторів «Угода МСА по рекомендованим міжнародним стандартам професіоналізму в архітектурній практиці»[5].

На більшість з поставлених питань в цій Угоді є відповіді. Керівні документи підготовлені по наступним питанням Угоди:

- Акредитація; Затвердження; Визнання.
- Практичний досвід; Практичне навчання; Стажування.
- Демонстрація професійних знань та навичок.
- Реєстрація; Ліцензування; Сертифікація.
- Придбання послуг — Вибір, що базується на кваліфікації.
- Етика та поведінка.
- Безперервний професійний розвиток.

Угода, яка була прийнята МСА в Барселоні, Іспанія, в 1996 році, а в другій редакції на XXI Асамблеї МСА в Пекіні, Китай, в 1999 році не ставить за мету затвердити суворо обов'язкові стандарти. Це документ компромісу міжнародної суспільної угоди щодо становлення об'єктивних стандартів і методів ведення архітектурної практики. Це живий документ, який можна змінювати у відповідності до досвіду та вимог суспільства.

Угода визнає суверенність кожної національної секції МСА, але заохочує до пошуку можливості зміни існуючих звичаїв та законів. В той же час Угода допускає гнучкість по відношенню до вимог, які відповідають специфічним етнічним, соціальним, економічним місцевим умовам.

Головним стимулятором та чинником складання цієї Угоди є ідея, що вона стала фактично практичним посібником для урядів, організацій, що домовляються про взаємне признание в галузі надання архітектурних послуг. Зменшити розбіжності в стандартах архітектурної освіти і проведення іспитів, у вимогах до наявності і якості досвіду, в сутності і вагомості впливу нормативних та регламентуючих документів.

МСА рекомендує формувати законодавчі та підзаконні акти, які регламентують архітектурну професію, на регулюванні архітектурної практики.

Рекомендації пропонуються у вигляді керівництва, а не у вигляді конкретних формулювань проєктів законодавства. Тому що неможливо універсально, без урахування національних мовних, політичних, культурних

особливостей скласти такі документи. Будь-які спроби МСА запропонувати точні законодавчі формулювання мали б руйнівні результати.

Базовим, на наш погляд, можна вважати визначення МСА в архітектурній практиці «Угоді по рекомендованим міжнародним стандартам професіоналізму в архітектурній практиці».

Архітектурна практика полягає в наданні професійних послуг в галузі містобудування, проектування, будівництва, розширення, консервації, реставрації або зміни вигляду окремих будівель або груп будівель. Ці професійні послуги включають (але не обмежуються) наступні види робіт: проектування; стратегічне планування та планування землекористування, проектування міст, попередні вишукувальні роботи, оформлення проектів, виконання моделей, креслень, специфікацій та технічної документації, координація технічної документації: яка підготовлена іншими (інженерами консультантами, містобудівниками, ландшафтними архітекторами та іншими консультантами спеціалістами); там, де необхідно і без обмежень, ведення економіки будівництва, керівництво контрактами, нагляд за будівництвом (в деяких країнах називається шеф-наглядом за будівництвом) і керівництво проектами.

Це найбільш широке з можливих визначень архітектурної практики. В деяких країнах та архітектурних вищих навчальних закладах стандарти освіти формулюються більш спеціалізовано і вузько [3]. Це визначення може коригуватись і уточнюватись.

Рекомендованому Керівництву з політики Угоди в галузі практичного досвіду, навчання і стажування досить конкретно та детально запропоновані форми категорій досвіду та вимоги до фундаментальних знань та навичкам, це:

1. Архітектурна практика.
2. Керівництво проектами та адміністративне керівництво (в учбовому плані архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури «Архітектурний менеджмент»).
3. Передпроектний аналіз та аналіз ділянки забудови.
4. Проектні послуги та системи.
5. Ескізне проектування.
6. Розробка проекту та проектної документації.
7. Будівельна документація.
8. Керівництво підрядною діяльністю.

Дуже актуальним і важливим, особливо для України з її «системою» законоНєслухняності та втрати корпоративних етичних орієнтирів, є політика Угоди в галузі етики та поведінки.

Рекомендоване Керівництво з політики Угоди в галузі етики та поведінки складається з п'яти принципів, які в свою чергу складаються з різної кількості стандартів.

Принцип 1. Загальні зобов'язання. Складаються з 5 стандартів, які в загальному вигляді регламентують зобов'язання архітекторів постійно підвищувати свій професійний та загальний рівень, що до рівня компетентності та адекватності, як самого архітектора, так і підконтрольного йому персоналу та ін.

Принцип 2. Зобов'язання перед суспільством. З 6-ю стандартами, які вимагають безумовного виконання духу та букви законів, які регламентують їх професійну діяльність, звертають увагу на врахування соціальних наслідків і впливу на професійне середовище.

Принцип 3. Зобов'язання перед замовником. 10 стандартів зобов'язують архітектора щодо лояльності, пріоритетного професійного відношення до своїх професійних зобов'язань по відношенню до замовника.

Принцип 4. Професійні зобов'язання. Це базові стандарти, які зобов'язують підтримувати непорушність ідеалів професії та поважного відношення до законних прав та інтересів інших учасників процесу.

Принцип 5. Зобов'язання перед колегами. 13 стандартів декларують головні етичні і професійні вимоги, які дозволяють поважати свої права і признавати та поважати професійні.

Важливим, на наш погляд, і в Україні фактично відсутнє у вигляді законодавчих актів, підзаконних актів і фактичних дій. Це політика, яка викладена в розділі Рекомендоване Керівництво з політики, «Угоди УМА по рекомендованим міжнародним стандартам професіоналізму в архітектурній практиці» в галузі нерозривного професійного розвитку. В керівництві такі рекомендації в загальному вигляді представлені і є рекомендації щодо їх впровадження.

Такі ж рекомендації є щодо Політики Угоди в галузі практики в закордонній країні.

Особливу увагу МСА приділяє проблемам авторського права та інтелектуальної власності в архітектурній практиці. В Україні, особливо в останнє десятиріччя, з цим питанням є суттєві відхилення від задекларованим МСА з рекомендованим міжнародним стандартом. Фактично справа тільки у впровадженні цих рекомендацій в українській архітектурній практиці.

Окремий розділ присвячено Керівництву з вибору архітекторів, на основі кваліфікації: Ключ до Якості. Запропоновано алгоритм проведення конкурсів, в тому числі і міжнародних, у відповідності з принципами затвердженими ЮНЕСКО — МСА та процедури вибору архітекторів на основі кваліфікації

(ООК — QBS), які складаються з трьох стадій відповідно: *вибір, визначення і призначення*. Звичайно прямо без адаптації, без осмислення ці документи використовувати не можна. Але вони і не розраховані на пряму трансляцію в законодавчі акти країн учасників МСА. На наш погляд, Сілка Архітекторів України при всій повазі до організації не в змозі не адаптувати елементи Угоди ні впровадити. Специфіка українського «шляху» до міжнародних норм вимагає значно більшого і поетапного проходження цієї дистанції. Миттєво і відразу перейти буде не можливо, треба враховувати інерційні процеси в управлінні галуззю, живучість і менталітет чиновників, які причетні до цього процесу та багато інших чинників. В тому числі невміння і небажання самих архітекторів виконувати взяті на себе зобов'язання і законодавчі і нормативні акти.

Як висновок можна зафіксувати, що:

1. Є нагальна необхідність реформувати систему управління архітектурною галуззю.
2. Як базовий можна прийняти документ «Угоду УМА по рекомендованим стандартам професіоналізму в архітектурній практиці».
3. Роботу по зміні і впровадженню таких документів має робити архітектурна громадськість.
4. В процесі переходу від старого порядку до нового мають бути задіяні компенсаційні механізми, які дозволяють менш болісно пройти цей шлях.

Література:

1. T.L.Saaty; K.P.Kearus / Analytical Planning. The Organization of Systems / PERGAMON PRES; Oxford, 1985, P.224.
2. Товбич В.В., Плоский В.О. Менеджмент архітектурної діяльності як елемент її методологічної парадигми // Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. збірник.— К.: КНУБА, 2008.— Вип. 30.— С.393-397.
3. Kaschenko A.V., Tovbich V.V. Architectural education is in Ukraine. Informatively-ecological aspect (theses).— Art and construction: an interplay. 1st International Scientific Conference.— Greece-Patra, 2007.— P.23-26.
4. Товбич В.В., Сисойлов М.В. Архітектура: Мистецтво та наука. Т.1. Становлення та розвиток процесів і явищ в архітектурі.— Дніпропетровськ, 2007.— 997 с.— (монографія).
5. www.sramp.ru/docs/34.doc

Анотація

Запропоновано один із шляхів адаптації українського архітектурного законодавства до міжнародних стандартів. Як базу запропоновано та

проаналізовано Угоду Міжнародної Спільки Архітекторів по рекомендованим стандартам професіоналізму в архітектурній практиці.

Ключові слова: архітектурна практика, архітектурна діяльність, угода, стандарт.

Анотація

Предложен один из путей адаптации украинского архитектурного законодательства к международным стандартам. Как основу предложено и проанализировано Соглашение Международного Союза Архитекторов по рекомендуемым международным стандартам профессионализма в архитектурной практике.

Ключевые слова: архитектурная практика, архитектурная деятельность, соглашение, стандарт.